

den siste bonden på Tämmeboda

GULLERS

LARS-OLOF HALLBERG

den siste
bonden
på Tämmeboda

Lars-Olof Hallberg

Gullers

den siste
bonden
på Tämmeboda

Copyright © 2004 Gullers Förlag, Örebro

Foto och text: Lars-Olof Hallberg

Grafisk form: Fredrik Karlsson

Tryck/repro: Ljung, Örebro 2004

ISBN: 91-88238-46-6

INNEHÅLL

<i>Till Tämmeboda</i>	7
<i>Jaså, du har pengajobb?</i>	9
<i>Där tiden har stått stilla</i>	13
<i>Hus och häst</i>	25
<i>Kyla och värme</i>	41
<i>Våren är här</i>	53
<i>Stenens lov och tidens gång</i>	73
<i>Pärer, stängslen och sommarbete</i>	85
<i>Att rensa, kupa och klippa</i>	101
<i>Slättermånad, skördemånad</i>	115
<i>Korta dagar</i>	139
<i>Skogen sluter sig</i>	149

Till Tämmeboda

Grusvägen slingrade sig genom granskogen. Det gick inte att köra fort, men det var en varm junidag, och jag hade inte särskilt bråttom. Skogen var gammal och granarna stod tätt.

Så, plötsligt, öppnade sig landskapet. Skogsvägens mörker försvann, och på båda sidor om min bil bredde det ljusgröna ut sig. Trägärdesgårdar och ett virrvarr av taggtråd, här och var ett odlingsröse – jag förstod att jag kommit fram.

I nära tio års tid hade jag kört runt för att dokumentera arbetet på gårdar där traktorn ännu inte konkurrerat ut arbetshästen. Jag hade fotograferat bönder på gårdar i Smålands alla hörn och sökt mig vidare med hjälp av tips: där finns det en häst kvar, och där, dit måste du åka!

Så var det den här gången också. Att jag nu befann mig i Agunnaryds socken i Sunnerbo härad, mitt i hjärtat av Småland, på väg till ett alldeles nytt möte, berodde på ett telefonsamtal jag fått. Det gällde en gård som skulle vara något alldeles extra. ”Åk till Stig på Tämmeboda!” hade min tipsare sagt. ”Han är lite speciell, men hos honom finns det mycket att göra för en fotograf!”

Och här bredde Tämmeboda ut sig som en ljus oas mitt i granskogen.

Inte kunde jag veta att jag skulle köra den här vägen gång på gång under de närmaste tio åren, i tjuugoåttas kyla och i sommarvärme, i solljus som den

här dagen och i stjärnklart mörker. Inte kunde jag veta att jag skulle följa Stig och hans syster Berit ända tills 2000-talets djurskyddslagstiftning hann ifatt dem och de tvingades vinka adjö till både häst och kor. Inte kunde jag veta att det var den här gårdens siste bonde jag sökt upp – eller att han skulle bli en riktig vän.

Men jag visste direkt att jag måste få fotografera livet på Tämmeboda.

Jaså, du har pengajobb?

På ena sidan byvägen ligger boningshuset, på andra sidan en stor ladugård. Jag hör att någon pratar där inne, och jag går närmare den dörr som står på glänt mitt på ladugårdens långa vägg. Det är ganska mörkt där inne. Ingen verkar ha märkt att jag har kommit körande och parkerat min bil, så jag ropar in i halvdunklet:

– Hallå!

Mitt rop ekar iväg in i stallet, och jag hör steg där inifrån.

Så står han där i dörren, Stig, en mager äldre man med skäggstubb och sliten Lantmännen-keps. Svetten pärlar på hans panna, och han tittar på mig.

Jag presenterar mig: Lars-Olof Hallberg, fotograf.

Stig ser inte ut att bli särskilt imponerad.

– Vad gör du annars då, när du inte är fotograf? frågar han.

– Inget, säger jag. Jag fotograferar på heltid.

Det blir tyst en liten stund. Av Stigs ansiktsuttryck tror jag mig förstå att han tycker att det är märkligt att man kan leva på att bara ta bilder.

– Jaså, din stackare, säger Stig sedan. Du har pengajobb.

Det var ju inte precis den respons jag väntat mig. Stackare? Pengajobb?

– Vad menar du med det? frågar jag lite irriterat.

Och Stig har inget emot att förklara:

– Ja, du förstår, Lars-Olof, själv behöver jag ju inga kontanta pengar. Jag lever av vad gården ger. Det mesta som vi behöver har vi här: mjölk, kött, säd, potatis, grönsaker, ägg ...

Jag blir stående där vid stalldörren, lite ställd. Stig försvinner runt knuten och kommer snart tillbaka med en rostfri femtonlitersspann i vardera näven. De är fulla med vatten som han hämtat i brunnen. Att en fotograf kommit på besök innebär inte att gårdens sysslor får försummas, och djuren måste ju ha vatten.

– Vi bär mellan fyrtiofem och femtio spannar till djuren vid varje mål, morgon och kväll, förklarar han för mig. En gång bar vi sjuttiofyra spannar för bara ett mål, men det var också en väldigt varm sommardag.

Vid stalldörren ställer Stig ner sina spannar. Där väntar redan en tredje, också den fylld med brunsvatten. Jag följer efter Stig in i stallet och blir presenterad för Rallaren – det är ju egentligen för hans skull jag kommit.

– Han är tio år. Nordsvensk. Namnet fick han efter sin mor. Hon hette Rallarrosen, säger Stig och sträcker fram den första vattenspannen.

Rallaren tömmer snabbt spannen, och inte förrän han kommit en bit ner i den tredje spannen är han nöjd. Han frustar och lyfter huvudet. Stig räcker spannen till mig.

– Är du törstig?

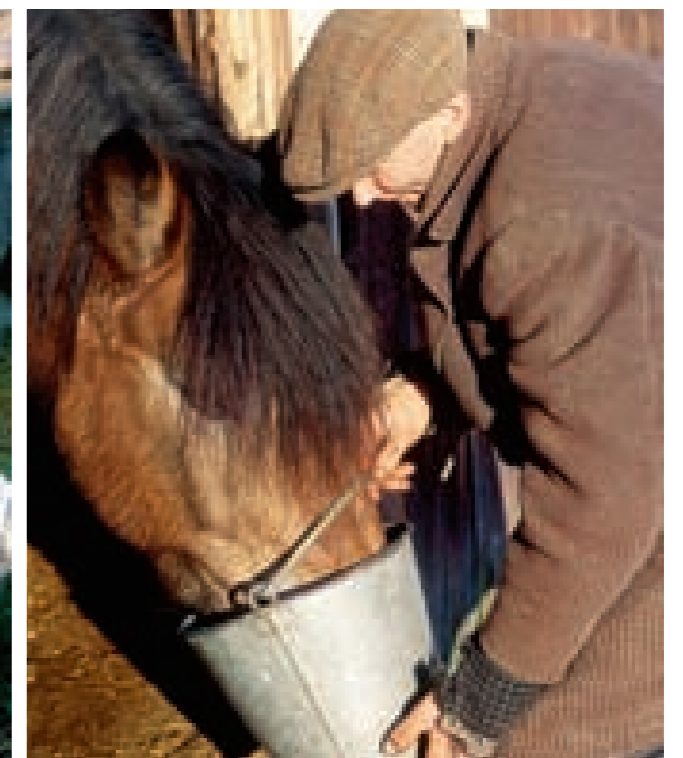
Det är jag egentligen inte, och under bråkdelen av en sekund undrar jag hur jag ska kunna ta mig ur den här situationen. När jag körde genom skogen var det för att fotografera en häst, inte för att dela spann med den! Men ska det bli några bilder på den här gården måste jag ju smälta in i miljön, tänker jag, och så höjer jag spannen och dricker. Vattnet är kallt och kristallklart.

Det är min första dag på Tämnesboda i Agunnaryds socken, Sunnerbo härad, mitt i hjärtat av Småland. Min tipsare hade rätt. Här finns mycket att fotografera.

Men på kvällen, när jag tagit farväl av Rallaren och Stig och hans syster Berit, mal tankarna i mitt huvud. Jag kör min nya Volvo hem genom skogen, och baksätet är fullt av dyr kamerautrustning. ”Jaså, din stackare, du har pengajobb?”

”En gång bar vi sjuttiotvå spannar för bara ett mål, men det var också en väldigt varm sommardag” (Stig)

Där tiden har stått stilla

Ett trettiotal småländska gårdar där arbetshästen fortfarande deltog i jordbruket hade jag sparat upp innan jag kom till Tämmeboda.

Hade det bara varit nordsvenske Rallaren jag ville träffa, så kanske det hade räckt med ett par besök. Men när jag väl hade lyft den där vattenspannen och kommit över Stigs kommentar om mitt pengajobb, då var det mer än Rallaren jag ville fotografera.

Det är nämligen precis som Stig sa: han och hans syster har inga pengajobb, utan är i stort sett självförsörjande. Förutom Rallaren har de fem kor, några kalvar, en skock får och sextio hönor. De odlar havre, vete, råg, korn, potatis och foderbetor. Det blir ungefär så att de klarar sig – en del ägg kan de sälja.

Självhushållning var en dygd i början av 1900-talet och något mycket ovanligt mindre än hundra år senare. Men det är inte det enda som gör Tämmeboda till en alldeles unik gård. Stig och Berit har ingen elektricitet, de har inget vatten indraget i huset eller i ladugården, inget avlopp. De använder utedasset precis som när de var små, hämtar vatten i brunnen och går ut med slaskhinken till stenröset bakom dasset.

Och snart går det upp för mig: här på Tämmeboda har tiden mer eller mindre stått stilla. Så här såg svenskt bondeliv ut på 1940-talet – kanske ännu tidigare. Stig och Berit arbetar på samma sätt nu som när de växte upp. Skillnaden är kanske mest att det som var alldeles vanligt då är något som nu får en fotograf att komma körande genom skogen titt som tätt. Men Stig och Berit tar emot mig, vänligt och kanske lite skeptiskt, och vänjer sig vid min bil på gårdsplanen och mitt kameraobjektiv ur alla möjliga vinklar.

De flesta sysslorna på gården delar storsyster Berit och lillebror Stig, och där Rallaren inte är med arbetar de med ren handkraft, för några maskiner har de aldrig haft. De arbetar tillsammans och var för sig – till exempel är det Berit som lagar maten på vedspisen och Stig som står vid huggkubben utanför vedboden och klyver ved.

– Hugger ved gör jag mest varje vecka, säger han. Vedboden ska alltid vara full. Om det skulle hända mig något så ska syrran i alla fall inte behöva frysa.

Jag står en bit ifrån och ser att arbetet är tungt

och kräver mycket precision, men Stig kan prata samtidigt, och jag passar på att fråga hur familjen hamnade här på Tämmesboda. Vem hittade gården inne i skogen?

– Det började egentligen 1923, när vår far tillträdde som arrendator på Ramsås, säger Stig. Det var hans första arrende. Det var en gård som kyrkan ägde, och den låg så vackert vid stranden av sjön Möckeln.

Pappa hette Erik Aronsson och var född år 1900, får jag veta. Redan när han skrev under kontraktet var han trolovad med sin kusin Betty, som skulle bli mamma till Stig och Berit. Den förre arrendatorn sålde sina djur vidare, bland annat en arbetshäst som var jämnårig med Erik själv. På den tiden fanns det gott om arbetshästar i Småland, och hästen blev också Eriks bästa arbetskamrat. Men han behövde inte vara ensam på gården så länge.

– 1927 gifte sig mor och far, och året efter föddes syrran. Två år senare kom jag. Men sedan fick det vara nog med barn. Det var inte så lätt att försörja en hel familj på ett litet arrendeställe, och man behövde väl inte göra det svårare än nödvändigt genom att sätta ännu fler barn till världen. Två fick räcka.

Berit har kommit ut på gårdsplanen och hjälper till att berätta. Hon och Stig var fortfarande små när det visade sig att familjen inte kunde stanna på Ramsås.

– Dels ville kyrkan höja arrendet för gården, säger Stig, och dels ville de att mor och far skulle riva vedboden och jordkällaren på gården. Ramsås Södergård, som låg en bit upp i backen, skulle få fri utsikt mot sjön på det viset. Men vi hade ju vedboden som foderlada, så vi kunde inte riva den. Vi fick flytta istället.

Flyttlasset gick på vintern, i flera omgångar. Den nya gården, Gydingstorp, ägdes av släktingar till familjen och låg en dryg halvmil bort.

– Det var med en sådan glädje vi flyttade, säger Berit. Mor var så glad och full av tillförsikt. ”Här på

”Hugger ved gör jag mest varje vecka. Vedboden ska alltid vara full. Om det skulle hända mig något så ska syrran i alla fall inte behöva frysa” (Stig)

Gydingstorp kommer vi att få det så bra, så bra”, sa hon.

Stig fyller i med detaljerna om flytten: hästen fick dra lassen med bohag och redskap. De tre korna som skulle följa med från Ramsås fick gå för egen maskin.

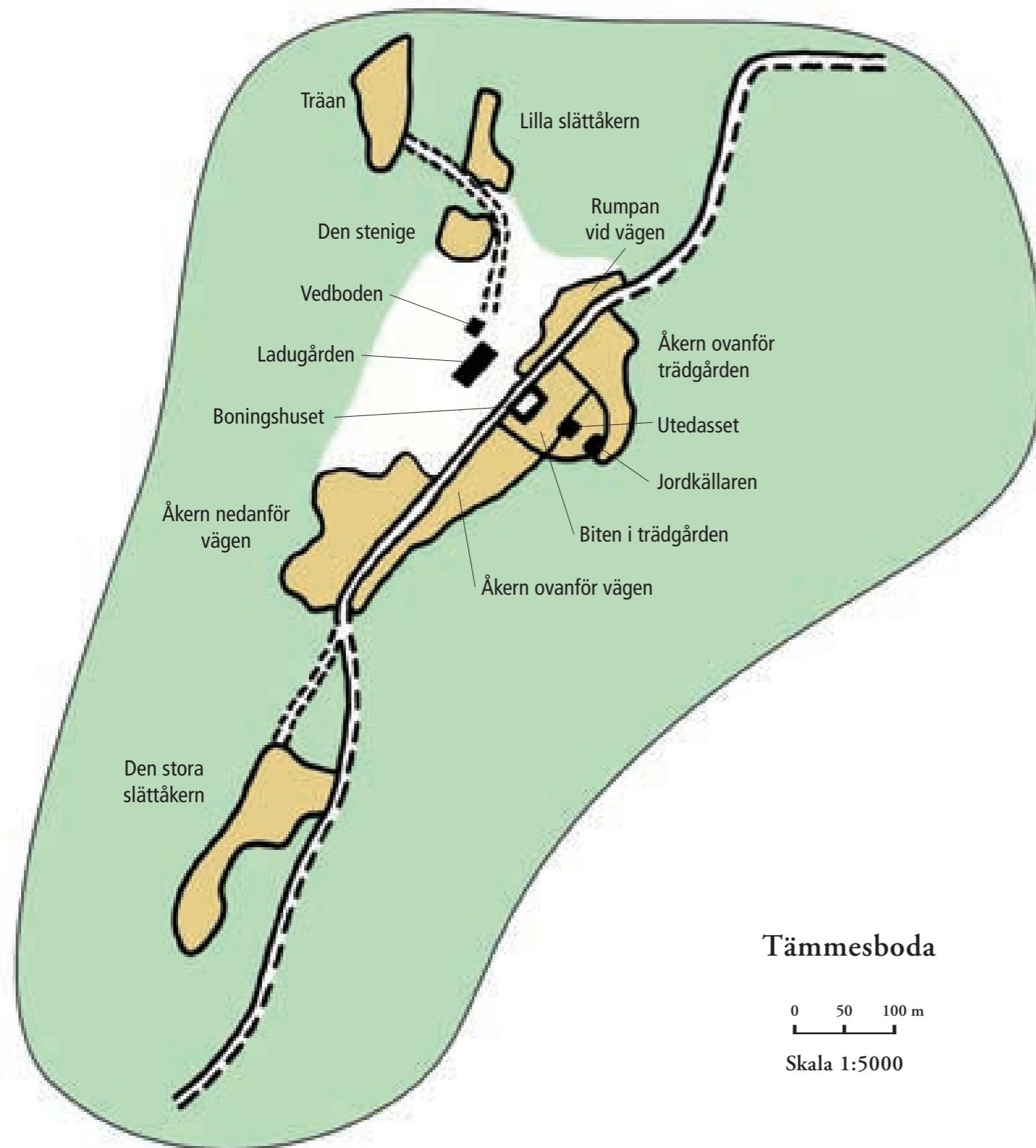
Men inte heller på Gydingstorp fick familjen Aronsson stanna särskilt länge. Släktingarna, August och Tilda Karlsson, var ett äldre par med två vuxna barn. Ganska snart efter arrendatorsfamiljens ankomst dog Tilda och sonen i huset, och ett par år senare dog också August. Kvar blev dottern Rut, som nu behövde gården för att kunna bilda egen familj.

– Men ryktet om att vi blivit uppsagda från vårt arrende spreds ju över trakten, säger Stig. Och då var det ett par som hette Hilding och Berta Johansson som hörde om oss. De hade kvar gården där Berta vuxit upp, och den kunde vi få arrendera.

Hilding och Berta bodde själva på Åshuvud, och Bertas föräldrahem hade varit utarrenderat till en stenarbetarfamilj, Georg och Amelia Johansson. Medan Georg arbetat i stenbrottet och hjälpt till med vägbyggen i trakten hade Amelia skött gården, djuren och jordbruket tillsammans med en dräng. Men 1945 avstod de från att förlänga kontraktet, och det var just då som Hilding och Berta fick höra talas om familjen Aronsson.

Ladugårdsvägg

Gården låg bara några kilometer från Gydings-
torp, så det blev inte så svårt att flytta. Den hette
Tämmeboda, och hit kom Stig och Berit tillsam-
mans med sina föräldrar våren 1946.

– Då var jag arton år, och Stig var sexton, säger
Berit.

På Gydingsorp och de andra granngårdarna, Lö-
vingstorp och Jättakistan, har mycket hänt sedan
dess. Inte heller Tämmeboda är helt oförändrat,
för landskapet påverkas av människan och hennes
arbete, men familjen Aronsson har undvikit de flesta
jordbrukstrender och moderna idéer, och därför
går det att få en ganska bra uppfattning om hur
Tämmeboda såg ut i mitten av förra seklet.

– Det var en fin liten gård vi kom till, säger Stig.
Vi fick sextio tunnland, mest skog, med några kärr
och en del öppen odlad mark. Det årliga arrendet
var tvåhundrafemtio kronor, och för det fick vi bo
på gården och bruka jorden, ha djuren på skogs-
bete och ta ved och byggnadsvirke ur skogen. Men
tvåhundrafemtio kronor var ju ändå en anse-
lig summa pengar för en fattig familj som vår.

Stig är klar med veden för idag, och vi hinner
ta en liten tur runt gårdsplanen. Grusvägen går
rakt igenom fastigheten, och på samma sida som
vedboden och Stigs huggkubbe finns ladugården och
brunnen, där Stig och Berit hämtar vatten i spannar
åt både sig själva och djuren. Brunnen är grävd och
stensatt och har en tillhörande brunnsvinge, som
gör arbetet lite lättare. På andra sidan om vägen
står boningshuset, ett timrat så kallat parhus med
glasveranda på framsidan.

– Det är byggt 1858, säger Stig, men glasverandan
och tillbyggnaden på baksidan är nyare. Där har vi
köksingången.

– Och från den är det nära till dasset och jord-
källaren, säger Berit.

*”Vi flyttade hit med våra föräldrar
våren 1946. Då var jag arton år
och Stig var sexton”* (Berit)

Alla åkrar som hör till Tämmeboda har namn,
och för den som bott här i över femtio år är ju allt
självlärt, men för den som inte är hemma på gården
tar det tid att lista ut hur många de är och vilken
som är vilken. Jag får fråga många gånger, skriva
i mitt block och kontrollera för säkerhets skull.
Först när jag ritar en karta, prickar in namnen och
visar för Stig och Berit blir det rätt. Det visar sig att
Tämmeboda har nio åkrar: Den stora slättåkern,
Åkern nedanför vägen, Åkern ovanför vägen, Biten i
trädgården, Åkern ovanför trädgården, Rumpan vid
vägen, Den stenige, Lilla slättåkern och Träan.

forts ...

Kyla och värme

Stig in! Det är tjugooåta grader kallt ute, och Stig sitter i kökssoffan när jag knackar på köksdörren. Berit håller på vid spisen. Innan jag satte på motorvärmaren i min bil i morse undrade jag om det skulle vara värt att köra till Tämmeboda idag – kör Stig verkligen med hästen i skogen när det är så här kallt? Vore det inte bättre att stanna inne i stugvärmern? Men jag har inte kört förgäves: Stig ska ut, och jag får gärna följa med om jag vill.

– Det är ingen fara för mig! Jag har den tjocka pälsen på mig och rejält under, säger Stig. Och hästen klarar sig alltid. Han håller sig i rörelse. Det är nog värre för dig. Du ser lite tunnklädd ut!

Jag inser att det antagligen inte är lönt att försöka förklara för Stig hur superunderställ, fleece och Goretex fungerar. Moderna material imponerar inte särskilt mycket på honom. Berit bjuder på lite att äta, och sedan ska seldonen till hästen hämtas.

– Jag har dem här uppe på vinden, säger Stig och går mot trappan. Här hänger de tryggt och får vara ifred för råttor. Det skulle de inte vara i stallet. Men först måste jag gå på huset!

Själv huttrar jag vid blotta tanken på att använda utedasset i den här kylan, men Stig lägger seldonen på yttertrappan och kliver iväg på den upptrampade stigen bort till det lilla huset. Jag blir stående i snön framför huset med min kameraväska.

Innanför glasverandans fönster skymtar jag julgranen, full av stearinljus och pynt. Det är julbockar i trä och änglar i glas, inga nymodigheter.

Stig är strax tillbaka – träsitsen inbjuder nog inte till några längre sittningar så här års – och följer min blick till granen där inne.

– Ja, den står kvar! säger han. När vi väl hittat en välväxt och grann gran, då brukar den få stå kvar tills den börjar barra. Och där på glasverandan är det ju inte uppvärmt, så det händer att den blir kvar till påsk! Visst vore det synd att kasta ut en fin gran i förtid?

Han tittar på mig som för att söka medhåll, men sedan minns han vad vi har att göra och går för att hämta hästen i stallet. Det tar honom bara ett par minuter att leda ut hästen och sela honom, och sedan drar han kvickt som ögat på sig sina yllevantar. Ingen idé att kyla ner sig i onödan.

Så försvinner han in i vagnsboden och kommer ut med en kälke som ser ut att vara gjord av järn.

– Det här är hammeln, fast en del kallar den för släpa, säger han.

Varje ord blir en puff av vit rök i luften, och vi pratar inte mer än nödvändigt. Det där med att hästen bara står i stallet och äter hö hela vintern är en sanning med modifikation – det finns en del arbetsuppgifter som är enklare att utföra när allt är fruset, och även om dagarna är korta kan man hinna med en hel del. Men det gäller att veta exakt vad det är som behöver göras och inte slösa på energin i onödan när det är så kallt som idag.

Stig spänner hammeln bakom hästen, tar tag i tyglarna och smacker försiktigt. Ekipaget börjar sakta glida ut på byvägen, som är plogad, och Stig och jag går bredvid. När vi gått en bit söderut och passerat det som Stig kallar Åkern ovanför vägen svänger Stig in i skogen.

– Vi ska till kärret idag, säger han över axeln till mig.

Hästen banar sig väg genom granskogen, som är ganska tät på sina ställen, och hammeln kanar efter. Vi följer efter i hammelns spår. Stora snösjok faller ner på hästens rygg när grangrenarna kommer i rörelse, men han verkar inte alls störas av det. Kanske håller han till och med på att bli lite svettig och varm, så att det är skönt med svalkan?

Vi närmar oss kärret, som är ett stort område inne i skogen. Nu i mitten av februari är det helt täckt av is. Hästen tvekar lite innan han tar de första stegen ut på den glatta ytan, och det med rätta: nästan genast går han igenom den tunna skorpan med ett brak. Men sedan är det som om han vet vad som gäller, och han fortsätter ut.

Stig styr mot en hög med timmer som ligger på en liten ö mitt i kärret. Han har sågat ner en gran där.

– Det var ett grovt gammalt torrträd som stått och lutat i flera år, säger han. Som arrendator får jag i och

för sig ta gröna träd också, men det är ju gott om gamla vindfällen här.

Han visar stubben, som står kvar, och räknar årsringarna.

– Minst nittio år var den, kanske ännu äldre. Det är lite röta i mitten.

I en grantopp en bit bort letar ett par korsnäbbar efter frön. De flaxar från kotte till kotte som färgklickar i allt det vita. Annars är det nästan tyst – jag hör bara vinden som drar mellan träden.

Stig förberedde allt noga när han var här och tog ner granen. Hästen ska inte behöva vänta eller anstränga sig för mycket i kylan. Granstockarna är kapade i längder som Stig vet att han klarar att dra hem. De ligger i en prydlig liten hög, och nu har Stig kört upp hammeln precis bredvid. Han tar tag i en

”... men först måste jag gå på huset!” (Stig)

Våren är här

Det har varit en lång, dryg vinter, men nu börjar den äntligen släppa sitt grepp. Här och var sticker fjolårsgräset upp som gyllengula borstar ur allt det vita, och åkerjorden börjar också titta fram. Åkern plöjdes i höstas, och snösträngarna som ligger kvar i fårorna blir en del av ett vackert grafiskt mönster.

Nu ska Stig köra ut gödsel!

Utmed ladugårdsväggen sitter några katter och njuter av vårsolens värme, och från den klarblå himlen hör jag sånglärkor på väg norrut.

Det här är andra våren med gödseltur för Rask. Stig har fullt upp: dels måste han lära upp Rask, som fortfarande inte riktigt har vant sig vid alla sorters arbete, och dels har han ju hela vårbruket att ta itu med.

– Såja, lugn, lugn!

Först ska selen på. Det går bättre och bättre för varje gång.

– Den förra ägaren körde honom mest i skogen, så jag har haft rejäla vedermödor här. Han måste ju lära sig att dra alla jordbruksredskapen på åkrarna, och åkrarna är ju rätt långa och smala och fulla med stenar också ...

Under vintern har det blivit vila och skogskörning, men idag har Stig bestämt att allt ska sätta igång på riktigt igen. Lite har han redan fixat på egen hand: gödsel till åkrarna närmast ladugården kan han köra i skottkärran och lägga ut direkt. När resten av åkrarna ska gödslas behöver han hästen.

Han kör grepen i gödselstacken ett par gånger.

– Jo minsann, har den inte tinat rakt igenom, säger han med en belåten min.

Rask och gödselvagnen står parkerade intill, och Rask och jag tittar på medan Stig metodiskt lastar grep efter grep med gödsel på vagnen.

– Det här är hemmagödsel! säger Stig.

Ju längre ner i stacken han kommer, desto blötare blir det. Klafs, klafs, klafs låter det när gödseln landar på lasset.

Efter en halvtimme är det fullt.

– Hästen är stor och stark, men det här får räcka. Det är bättre att köra ett lass extra än att riskera hans hälsa, säger Stig och kliver upp på vagnen.

Han lyfter på kepsen och torkar svetten från pannan, och så rullar ekipaget ut genom öppningen i taggträdsstängslet, ut på vägen. För ett par veckor

”Sex lass gödsel på en dag, det får duga. Och sedan smakar det alltid bra med lite mat”
(Stig)

sedan, när tjällossningen var igång, var den mjuk och spärig, men den har hunnit torka upp riktigt bra.

Sakta men säkert fortsätter Stig och Rask förbi ladugården och till vänster upp i skogen, upp till åkern som Stig och Berit kallar Den stenige. Den ligger insprängd mellan två dungar med gammal grov granskog och är både stenig och liten. Runt hela åkern löper en stenmur, och vid vägen finns en grind. Den gnisslar när Stig knuffar upp den, och Stig plockar upp tömmarna igen och smacker åt hästen. Gödsellasset glider in på åkern.

– Ptroo! säger Stig, och hästen stannar direkt.

Tömmen får sitta fast vid vagnens sida medan Stig använder grepen för att sprida ut gödseln över åkern.

– Här på Tämmesboda har vi aldrig haft några nymodigheter som gödselspridarvagn, ropar han till mig. Jag får vara min egen gödselspridare!

Snart har jorden kring vagnen ändrat färg – från jordsvart till gödselbrun – och Stig flyttar lasset en bit. Några stopp till blir det, men sedan är vagnen tom och det är dags att köra hem till gödselstacken och fylla på. Gödselgrepen ligger på den tomma vagnsbotten och skramlar.

– Sex lass på en dag, det får duga, säger Stig. Och sedan smakar det alltid bra med lite mat.

Katterna som solar vid ladugårdsväggen är många den här vårdagen. Och de sitter inte bara där

– jag ser dem på grinden vid trädgårdsstaketet, på stenmurar och odlingsrösen, på fönsterblecken och på kökssoffan. Hur många är de egentligen?

– Jag vet inte, säger Berit som kommer gående från ladugården mot boningshuset med fyra katter på rad efter sig. Det går lite upp och ner. Ibland tar grävlingen någon av dem, men det är ju alltid någon som får ungar också. Vi hittar nya kullar i vedboden och i ladugården titt som tätt.

Jag försöker räkna, men ger upp. De rör ju på sig hela tiden – en försvinner in genom ett hål i ladugårdsväggen samtidigt som en annan dyker upp bakom vedbodsknuten och en blir jagad upp i ett träd av ytterligare en – eller var det två? Möss och råttor måste i alla fall ha en tuff tillvaro här. Alltid sitter någon katt med öron och ögon på spänn.

Färre än femtio är de nog i alla fall inte. En hög med rostiga kattmatsburkar under ett träd vittnar också om att det inte bara är jakt de lever på. Och de har en lugnande effekt på biltrafiken förbi gården,

katter på vägen och solar, och andra har alltid ett ärende fram eller tillbaka. De flesta bilister saktar ner ordentligt för att inte köra på någon av dem.

– Vi har mest ladugårdskatter, och de håller till utomhus och i ladugården, men några är inne-katter, och de får gå in i köket också, säger Berit. De brukar ligga och sova på min säng eller i fönstret bakom kökssoffan, och när Stig vilar middag ligger det alltid minst en katt på hans mage och spinner.

– Ja, och när jag äter tycker de om att sitta på axeln, säger Stig.

– Vi tycker om alla slags djur, Stig och jag, förklarar Berit. Rådjuren äter upp både krokusar och tulpaner, men vi tycker om dem också.

Stig kommer på ett undantag: grävlingarna. De bor under golvet i vagnsboden, och visserligen är det sorgligt att de tar katter ibland, men det är ännu värre när de förstör åkrarna.

– Älgarna som är och äter i havreåkern går väl an. De trampar ju inte sönder något. Men de där grävlingarna, de gör sina gångar kors och tvärs i sädesfälten och förstör mångdubbelt. En gång ertappade jag en grävling i havreåkern. Jag var ute och skulle sätta upp krakestörar på en åker bredvid, så jag hade med mig ett järnspett, och när jag fick syn på grävlingen sprang jag efter honom med spettet högt över huvudet! Det var tur för honom att han hade bättre kondition än jag och hann undan med blotta förskräckelsen ...

”Vi tycker om alla slags djur, Stig och jag. Rådjuren äter upp både krokusar och tulpaner, men vi tycker om dem också” (Berit)

En sen kväll när jag kommer hem från en diabolvisning i Östergötland meddelar min hustru sömndrucket att en äldre man ringt vid halvsjutiden och sagt: ”Imorgon blir det.” Sedan hade han lagt på luren, och min hustru har legat och funderat på det märkliga telefonsamtalet en lång stund utan att kunna somna. Självt förstår jag genast: imorgon ska hästen skos om. Jag har bett Stig att få vara med nästa gång det händer, och nu är det uppenbarligen dags.

Någon tid sa han inte, så jag sätter för säkerhets skull väckarklockan på halv sex och planerar att vara på plats i Tämmesboda senast halv åtta.

Jag hittar Stig i ladugården, och han berättar att hovslagaren kommer vid halv nio.

– Ja, jag vill ju inte ha hästen skarpskodd längre, säger han.

Det är alltså de broddförsedda vinterskorna som ska ersättas med sommarskor – också detta en markering av att våren är här. Men hovslagaren Bengt Karlsson från Drakamåla kommer faktiskt varannan månad året om, för hästen behöver byta skor regelbundet.

– Rask är ovanligt stor och kraftig till och med för att vara ardenner, säger Stig. Han hade rykte om sig att vara besvärlig och svårskodd när vi köpte honom, så jag har tagit det säkra före det osäkra och fortsatt att anlita den hovslagare som Rask kände sedan förut.

Prick halv nio glider Bengt Karlssons lilla pickup in på gårdsplanen. Han faller ner baklämmen och lyfter ner sina redskap: en arbetsbänk med städ, en hovställning och en trälåda med verktyg. När han har hälsat på Stig och mig går han in i stallet, hämtar hästen och binder honom vid ladugårdsväggen.

Rask låter honom lyfta upp den första hoven, och den vilar i hovslagarförklädet av läder medan Bengt hugger upp nitarna och bräcker loss skon. Men det blir samma sko som åker på igen sedan:

Livet på Tämmeboda

Hästen Rallaren har druckit sitt, och nu finns det en halv spann vatten kvar. Stig räcker den till sin gäst.

”Är du törstig?”

Lars-Olof Hallberg har just kommit till Tämmeboda, den småländska arrendegården där syskonen **Berit och Stig Aronsson** bor sedan sextio år. Ska han börja med att dela spann med en nordsvensk arbetshäst?

I ett Sverige där jordbruk alltmer kopplas samman med stordrift och EU-bidrag lever Berit och Stig enligt bondepraktikans tideräkning, utan el och rinnande vatten, men med djuren och stenarna som vänner.

Fotografen Lars-Olof Hallberg har under tio år följt Berit och Stig i deras arbete – lieslåttern på ängarna och vinterkörningen i skogen, vårbruket och potatisplockningen. En och annan välförtjänt rast har han också fångat med sin kamera.

Han har med naturfotografens skarpa blick och med en stor kärlek till det gamla kulturlandskapet och dess människor dokumenterat ett jordbruk som sköts som på 1940-talet, men som genom förändrad lagstiftning och ökade krav på lönsamhet blivit omöjligt. Den siste bonden på Tämmeboda tvingas till slut sälja sin häst och skicka de fem korna till slakt.

Över 300 000 svenskar har redan mött Berit och Stig i den uppmärksammade fotoutställningen ”Tolfte veckan – minne av ett landskap”, som visats på läns museer, konsthallar och bibliotek.

Lars-Olof Hallberg, född 1958, har specialiserat sig på företeelser som är på väg att försvinna: gammaldags jordbruk med häst, ängsfruktodlingar, svenska lantraser, gamla mjölkbord, avlägset belägna fjällgårdar och bruket av fåbodar.

Han är naturfotograf och föreläsare på heltid, medlem i föreningen Naturfotograferna/N och ansluten till Naturfotografernas Bildbyrå AB. År 1998 erhöll han Växjö kommuns landskapsvårdspris.

Mer om Lars-Olof Hallberg och hans fotografier finns på www.fotohallberg.se.

GULLERS

ISBN 91-88238-46-6

9 789188 123846 7

